

EKONOMI
Ekonomichef
Håkan LarssonKOMMUNSTYRELSEN
2024-10-24

Svar på remiss av SOU 2024:50 Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar att överlämna yttrande daterat den 7 oktober 2024 till Finansdepartementet som sitt svar på remiss av betänkandet *Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn* (SOU 2024:50).

Sammanfattning

Täby kommun har inbjudits att svara på en remiss av betänkandet *Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn* (SOU 2024:50). I grunden anser kommunen att det är positivt med ett utjämningsystem. Ett sådant utjämningsystem måste ta hänsyn till flera olika parametrar för att skapa likvärdighet och legitimitet. Det är också viktigt att systemet inte bygger in missriktade incitament.

Täby kommun anser att de förslag till förändringar som presenteras i betänkandet inte bidrar till att skapa den likvärdighet och legitimitet som eftersträvas. Vidare anser kommunen att förslagen inte kommer till rätta med de missriktade incitament som finns inom nuvarande system.

I utjämningskommitténs uppdrag ingick bland annat att genomgående analysera en eventuell påverkan av utjämningsystemet på utveckling och tillväxt, såväl positiv som negativ. Vidare erhöll utjämningskommittén ett tilläggsdirektiv att föreslå åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner, inklusive åtgärder för att minska risken för negativa bieffekter av inkomstutjämnningen på tillväxten. Täby kommun anser att dessa uppdrag inte omhändertagits i betänkandet.

Vidare anser kommunen att staten bör finansiera inkomstutjämningen i sin helhet och att metoden att använda sig av regressionsanalys av kommunernas kostnader inte återspeglar det behov som utjämningsystemet avser att utjämna för.

De ekonomiska konsekvenserna för Täby kommun, om de förslag som framförs i betänkandet genomförs, kommer att påverka kommunen ekonomi kraftigt. Totalt kommer förslaget påverka kommunens ekonomi negativt med ca 85 mnkr vilket motsvarar en skatthöjning på omkring 25 öre.

Ärendet

Täby kommun har tillsammans med övriga kommuner i Stockholm län tagit fram ett gemensamt remissvar till betänkandet Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn. Kommunens yttrande baserar sig på det gemensamma remissvaret.

Utjämningskommittén 2022 har haft i uppdrag att göra en bred översyn av systemet för kommunalekonomisk utjämning och LSS-utjämningen samt vid behov föreslå förändringar. I uppdraget har också ingått att se över vilka av dagens riktade statsbidrag som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget till kommunsektorn. Därutöver har kommittén haft i uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner, inklusive åtgärder för att minska risken för negativa bieffekter av inkomstutjämningen på tillväxten.

Utjämningskommittén har överlämnat sina förslag till Finansdepartementet den 2 juli 2024. De förändringar som kommittén föreslår i betänkandet föreslås införas från och med den 1 januari 2026. Finansdepartementet har remitterat betänkandet Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn, (SOU 2024:50), till bland annat alla kommuner och regioner.

Syftet med uppdraget var att säkerställa att utjämningsystemet ger kommuner och regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar att erbjuda välfärd och andra kommunala tjänster, även om det finns skillnader i skattekraft och strukturella förhållanden. I ett tilläggsdirektiv, Dir. 2023:56, angavs att kommittén även ska föreslå åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner, inklusive åtgärder för att minska risken för negativa effekter av inkomstutjämningen på tillväxten.

I grunden anser Täby kommun att det är positivt med ett utjämningsystem. Förutsättningar för välfärd och en fungerande samhällelig struktur ska vara likvärdiga oavsett var i landet man bor. Det är uppenbart att det också finns glesbygdsfaktorer som gör att vissa kostnader kommer att vara högre i delar av landet och i Stockholms län finns även skärgårdsfaktorer att ta hänsyn till. Ett sådant utjämningsystem måste ta hänsyn till flera olika parametrar för att skapa likvärdighet och legitimitet. Det är också viktigt att systemet inte bygger in missriktade incitament.

Täby kommun anser att de förslag till förändringar som presenteras i betänkandet inte bidrar till att skapa den likvärdighet och legitimitet som eftersträvas. Vidare anser kommunen att förslagen inte kommer till rätta med de missriktade incitament som finns inom nuvarande system.

I utjämningskommitténs uppdrag ingick bland annat att genomgående analysera en eventuell påverkan av utjämningsystemet på utveckling och tillväxt, såväl positiv som negativ. Vidare erhöll utjämningskommittén ett tilläggsdirektiv att föreslå åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner, inklusive åtgärder för att minska risken för negativa bieffekter av inkomstutjämnningen på tillväxten. Täby kommun anser att dessa uppdrag inte omhändertagits i betänkandet. Vidare anser kommunen att staten bör finansiera inkomstutjämnningen i sin helhet och att metoden att använda sig av regressionsanalys av kommunernas kostnader inte återspeglar det behov som utjämningsystemet avser att utjämna för.

Våra viktigaste utgångspunkter är att;

- Kommittén hade i uppdrag att lämna förslag på ett system som skapar incitament för tillväxt. Några sådana förslag har inte lämnats. Tvärtom ser vi att de centrala delarna av förslagen istället hämmar tillväxt. Detta genom att de starkt försvårar för Stockholmsregionens tillväxt i form av minskade offentliga investeringar, ökade skatteuttag som minskar hushållens disponibla resurser.
- Stockholmsregionen är Sveriges tillväxtmotor och ett starkt Stockholm gynnar hela Sverige. I Stockholms län bor 23 % av Sveriges befolkning och länet står för 40 % av landets BNP. Det är denna tillväxt som skapar resurser som kan komma hela landet till del. Det är resurser som genom olika åtgärder kan bidra till att nå politiska mål såsom att skapa goda betingelser att leva och verka i hela landet. Att Stockholmsregionens

förutsättningar att skapa tillväxt inte försämras är med andra ord ett nationellt intresse. Förslag till utjämning som slår undan benen för Stockholmsregionens tillväxt gynnar därmed inte övriga Sverige.

- Skatteutjämningsystemet bör utgå från ett långtgående kommunalt självstyre. I detta är det viktigt att beakta att det finns ambitions- och effektivitetsskillnader mellan landets kommuner. Kommuner med lägre kostnader ska inte straffas med hög kostnadsutjämning.
- Utjämningsystemet bör utgå från att det är strukturella skillnader och skillnader i behov som ska kompenseras för och att detta grundas på opåverkbara faktorer.
- Skatteutjämningsystemet måste utgå från de behov som finns i samhället. Nuvarande system tar inte tillräcklig hänsyn till de utmaningar som finns i landets storstadsregioner när det gäller grov brottslighet, gängkriminalitet och behovet av socialt förebyggande arbete. Därigenom riskerar utjämningsystemet att försvaga samhällets förmåga att bryta organiserad brottslighet samt öka kommunernas kostnader för individ- och familjeomsorg.
- Utredningens förslag innebär att Stockholmskommunerna ska betala 2,7 miljarder kronor mer i kostnadsutjämnigen och 3,5 mdkr mer i inkomstutjämnigen, vilket vi givet de behov som finns här och den historiska utvecklingen med successivt sämre utfall för Stockholmsregionen, vänder oss mot.
- Utredningen föreslår också att Stockholmskommunerna enbart ska få 0,5 mdkr av det generella statsbidraget till kommunerna som uppgår till 119 mdkr. Trots att Stockholmskommunerna har 25 procent av befolkningen, ska enbart 0,4 procent av generella statsbidraget gå till de 26 Stockholmskommunerna. Det innebär att stockholmarna får därmed drygt 900 kr/invånare i statsbidrag, medan övriga 264 kommunerna får resterande 118,5 mdkr, vilket motsvarar 16 000 kr/invånare. Med tanke på denna dolda och totalt dominerande del av överföring av generella statsbidrag från Stockholmskommunerna till övriga kommuner är det häpnadsväckande och direkt vilseledande när det i utredningens texter

förespeglas en bild av att Stockholmskommunerna är mottagare i utjämningsystemen.

- Kommittén föreslår att systemets regionalpolitiska element i strukturbidragen ska kvarstå i liknande form. Det medför att kommunerna som förlorade på utjämningsreformerna i början av 1990-talet och år 2005 även fortsättningsvis ska få ett bidrag. Strukturbidraget för svag befolkningsstruktur fortsätter, om än i något minskad omfattning, trots att en mycket omfattande gleshetkompensation även ges i kostnadsutjämnningen. Med detta förslag fortsätter alltså dubbelkompensationen för gleshet, vilket Storsthlm avstyrker.
- Vid tidigare utjämningsreformer har funnits tydliga systemfel som behövs åtgärdas, exempelvis att efterfrågan inom förskolan inte beaktade att efterfrågan förändrats efter maxtaxans införande (se SOU 2011:39). Kommitténs förslag korrigerar inte för något av dagens systemfel inom kostnadsutjämnningen, utan förefaller främst syfta till att öka bidraget till kommuner med högt kostnadsläge. Utjämningsystemets hållbarhet kan ifrågasättas med bristande transparens, kompensation utifrån kommungruppers kostnader, i stället för dess behov, och en fortsatt regionalpolitik inom utjämningsystemen. Mot denna bakgrund menar Storsthlm att regeringen bör avstyrka föreliggande slutbetänkande, alternativt tillsätta en ny utredning med syfte att förenkla systemet och gå från en kostnadsbaserad till en behovsbaserad utjämnning.
- Flera införandebidrag föreslås som mildrar effekten på kort sikt. Därutöver föreslås ett permanent införandebidrag, för att ingen kommun ska förlora mer än 1 500 kr/invånare. En kommun som förlorar 2 000 kr/invånare föreslås således få ett permanent införandebidrag på 500 kr/invånare. Införandebidraget är dock exklusive LSS-utjämnningen, vilket är svårt att förstå och ej heller motiverat i utredningen. En kommun som förlorar både i LSS-utjämnningen samt i inkomst- och kostnadsutjämnningen kan därför få en samlad effekt som är större än 1 500 kr/invånare trots det fasta införandebidraget/maxtaxet. Ett exempel på detta är Ekerö. Storsthlm föreslår att en begränsning om till exempel 1 500 kr/invånare avser den samlade effekten av alla ändringar i utredningens förslag inklusive LSS-utjämnningen.

- I grunden anser Stockholms läns kommuner att det är positivt med ett utjämningsystem. Det är dock nu inte möjligt att fortsätta på samma sätt som tidigare med allt större negativa effekter för Stockholms län vid varje översyn. Det är tydligt att utjämningsystemet i dess nuvarande form har kommit till vägs ände då det saknar legitimitet. Stockholms läns kommuner ser istället att de politiska åtgärder på nationella nivå som handlar om att stödja regioner eller enskilda kommuner behöver finansieras över statsbudgeten och inte genom en omfördelning mellan landets kommuner. På så sätt kopplas också kostnaderna för nationell politik till nationell finansiering – en viktig princip som det nuvarande och föreslaget utjämningsystem urholkar.

Ekonomiska överväganden

Förändringarna i det kommunala utjämningsystemet föreslår införas den första januari 2026. Genom ett succesivt införande kommer de ekonomiska konsekvenserna för Täby kommun i etapper under en period om fem år. De ekonomiska konsekvenserna för Täby kommun, om de förslag som framförs i betänkandet genomförs, kommer att påverka kommunen kraftigt. Totalt kommer förslaget påverka kommunens ekonomi negativt med ca 85 mnkr vilket motsvarar en skatthöjning på omkring 25 öre.

Katarina Kämpe
Kommundirektör

Håkan Larsson
Ekonomichef

Bilagor

1. Yttrande över betänkandet Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn (SOU 2024:50) daterat den 7 oktober 2024

2. Remiss av SOU 2024:50 Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn
3. Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn SOU 2024:50 del 1
4. Nätt och jämnt – Likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn SOU 2024:50 del 2 bilagor

Expedieras

Finansdepartementet

Håkan Larsson, Ekonomichef